
مفهوم و مؤلفه‌های معلم پژوهنده در نظام آموزشی

مؤلفین:

آرمان بارانی

(کارشناسی علوم تربیتی، آموزگار در آموزش و پرورش، بوموسی)

مائده شیراحمدی

(کارشناسی علوم تربیتی، آموزگار در آموزش و پرورش مبارک)

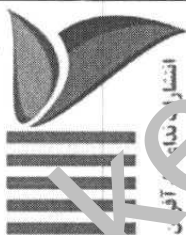
احمد محبی نودز

(کارشناسی ارشد شیمی آلی و دبیر آموزش و پرورش رودان)

حسام شاه نظری درجه

(کارشناسی علوم تربیتی، آموزگار در آموزش و پرورش خمینی شهر)

عنوان و نام پدیدآور : مفهوم و مؤلفه‌های معلم پژوهنده در نظام آموزشی / مولفین آرمان بارانی، ۱۳۷۳ -
 مائده شیراحمدی، ۱۳۷۳ - احمد محبی نودز، ۱۳۶۷ - حسام شاه‌نظری درچه، ۱۳۷۵ -
 مشخصات نشر : تهران: ندای کارآفرین، ۱۳۹۹.
 مشخصات ظاهری : ۱۶۰ ص.
 شابک : 978-600-482528-3
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۴۷.
 موضوع : تحقیق عملی در آموزش و پرورش
 موضوع : Action research in education
 موضوع : تحقیق عملی در آموزش و پرورش — ایران
 موضوع : Action research in education -- Iran
 رده بندی کنگره : ۲۴/۱۰۲۸LB
 رده بندی دیویی : ۷۳/۳۷۰
 شماره کتابشناسی ملی : ۶۱۲۴۵۱

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر ازی، پش کوچه انوری، پلاک ۲۹

تلفن: ۲۷۲۲ ۶۶۴

www.NedayeKarafarin.ir

مفهوم و مؤلفه‌های معلم پژوهنده در نظام آموزشی
 آرمان بارانی - مائده شیراحمدی - احمد محبی نودز - حسام شاه‌نظری درچه
 صفحه آرا: اکرم ملک نژاد
 طراح جلد: رضا کاوه
 نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۹ - شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۲-۵۲۸-۳
 حق چاپ محفوظ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: پژوهش چیست؟.....	۱۱
تعاریف آموزش مبتنی بر پژوهش.....	۱۶
تاریخچه‌ی یادگیری پژوهش محور.....	۲۱
پژوهشگری علمی.....	۲۶
سواد پژوهش.....	۳۱
اهمیت و ضرورت پژوهشگری در نظام آموزش.....	۳۳
مقایسه نظام آموزش سنتی و پژوهش محور.....	۳۵
۱- نظریه- تربیت.....	۳۵
۲- اهداف.....	۳۶
۳- برنامه‌ها.....	۳۷
۴- روش‌های آموزشی.....	۳۹
فصل دوم: پژوهش محوری در فرایند آموزش.....	۴۱
مدرسه پژوهش محور و همکاری.....	۴۴
نقش معلمان در رویکرد پژوهش محور در مدارس.....	۴۸
ابعاد جامعه یادگیرنده.....	۴۹
عوامل مؤثر بر رشد و تعالی پژوهش محوری.....	۵۰
مؤلفه‌های رویکرد پژوهشگری از دیدگاه صاحب‌نظران.....	۵۲
۱- جان دیویی.....	۵۲
۲- بروئر.....	۵۶
۳- شوآب.....	۶۰
۴- لیپمن.....	۶۵
مؤلفه‌های رویکرد پژوهشگری از دیدگاه صاحب‌نظران.....	۶۷
۱- حل مسئله.....	۶۹
۲- تفکر انتقادی.....	۶۹
مؤلفه‌های تفکر.....	۷۰
۳- کنجکاوی.....	۷۰

- ۴- تشریک مساعی و همکاری و یادگیری مشارکتی در فرایند پژوهش ۷۱
- ۵- خلاقیت ۷۱
- ۶- سعه صدر و تحمل شکست ۷۱
- ۷- ارتباط محتوا با تجربه دانش آموز ۷۲

فصل سوم: سبک‌های دانستن در معلمان ۷۳

- نقش و جایگاه معلم در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ۷۶
- دانش و باور معلم ۷۸
- تخصص‌های مورد نیاز معلم ۸۰

فصل چهارم: مبانی علمی پژوهندگی معلمان ۸۳

- انواع ارتباط علمی پژوهش ۸۷
- موانع انجام پژوهش توسط معلمان ۸۸

فصل پنجم: معلم پژوهنده ۹۳

- اهمیت و ضرورت پژوهندگی معلمان ۹۸
- تاریخچه رویکرد معلم پژوهنده و اقدام پژوهی ۱۰۱
- بهبود بخشی معلم پژوهنده ۱۰۸
- زمینه فلسفی معلم پژوهنده (اقدام پژوهی) ۱۱۴

فصل ششم: مبانی نظری معلم پژوهنده ۱۱۷

- ۱- رویکرد پراگماتیسمی ۱۱۹
- ویژگی‌های معلم به عنوان کارگزار فکور ۱۲۵
- ویژگی‌های معلم پژوهنده از نظر استنهاوس ۱۲۸
- ویژگی‌های معلم به عنوان پژوهنده از نظر جان الیوت ۱۳۰
- ۲- رویکرد انتقادی ۱۳۱
- ۳- دیدگاه پوزیتیویستی (اثبات گرایی) ۱۳۶
- ۴- دیدگاه سازنده گرایی (سازاگرایی اجتماعی) ۱۳۷

فصل هفتم: جایگاه معلم پژوهنده در نظام آموزشی ۱۴۱

- نقایص رویکرد معلم پژوهنده در نظام آموزشی کشور ۱۴۳

۱۴۷	نتایج و دستاوردهای پژوهندگی معلم.....
۱۴۹	شرایط لازم برای پژوهندگی معلمان.....
۱۴۹	معلم پژوهنده در آموزش و پرورش ایران.....
۱۵۱	جایگاه معلم پژوهنده در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش.....
۱۵۳	منابع.....

www.ketab.ir

پیشگفتار

تحول، تعلیم و تربیت، مستلزم بازنگری در مفاهیم مسئله‌دار از طریق گشودن فهم خود به امکان‌های رویکردهای جدید است. به نظر می‌رسد، دانش‌پژوهی^۱ به‌عنوان رویکردی جدید می‌تواند در بازسازی مفهوم معلم پژوهنده و کاهش شکاف بین نظریه و عمل تربیتی، رهگشا باشد. آنچه می‌تواند به ما برای کاستن از شکاف نظریه و عمل تربیتی کمک کند، آموختن تدابیر و بخت خود برای احیای روحیه دانش‌پژوهی در معلمان آینده در نگاه تربیت‌معلم است، جایی که این روزها در تب‌وتاب برنامه‌ریزی‌های حساس شد هدفمند برای تربیت‌معلم پژوهنده به سر می‌برد.

پژوهش و همراه شدن آن با آموزش امری است که همه متصدیان و صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت بر آن تأکید می‌کنند؛ اما آنچه در این میان اهمیت دارد و موجب نگرانی دلسوزان تعلیم و تربیت شده است این پژوهش مورد استفاده در نظام آموزشی می‌باشد. بعد از استقرار شورای تحقیقات در استان‌ها که تقریباً از سال ۱۳۷۵ صورت گرفت، انتظار می‌رفت کیفیت نظام آموزشی رو به بهبودی رود و کم‌کم پژوهش نقش مؤثرتری در امر یادگیری ایفا نماید، ولی متأسفانه این امر محقق نشد. دلیل این امر همان‌طور که در بالا اشاره شد، نوع پژوهشی است که مورد استفاده قرار گرفت.

پژوهش مورد استفاده در نظام تعلیم و تربیت، بیشتر از نوع پژوهش دانشگاهی بود که تمام مراحل آن خطی و از پیش تعیین شده بوده و عمدتاً توسط پژوهشگرانی خارج از مجموعه آموزش و پرورش انجام می‌شد. چنین پژوهشی قادر به تأثیرگذاری

در فرآیند آموزش و یادگیری نیست؛ زیرا در آن، فاصله بین نظر و عمل بسیار است. محقق، راهکارهایی برای بهبود وضعیت و حل مسائل آموزش و پرورش ارائه می‌دهد که در عمل، قابل پیاده شدن و اجرا در مجموعه محیط‌های آموزشی نیست. برای غلبه بر این معضل، باید مفهوم معلم پژوهنده با رویکرد اقدام پژوهی توسط متولیان و سیاست‌گذاران نظام تعلیم و تربیت طراحی و پیاده می‌شد که این امر هرچند با تأخیر اما اجرایی شد. مفهوم معلم پژوهنده در اقدام پژوهی بیانگر مواجهه پژوهشگر، نه، کاوشگرانه یا هنرمندانه معلم با ادای تکلیف آموزشی و تربیتی یا همان مداندانه در موقعیت، به قصد آزمایش است.

واقعیت این است که رویکرد معلم پژوهنده از شرایط نامطلوبی که در آن قرار دارد، ناراضی است که نارضایتی او از وضع موجود و برخورد با موقعیت ابهام‌آمیز می‌باشد. معلم به عنوان منابع علمی، مشورت با همکاران و یادگیری مشارکتی با فراگیران می‌پردازد.

از اینرو در کتاب حاضر به دنبال تبیین مفهوم معلم پژوهندگی، ابعاد و مؤلفه‌های آن و همچنین موانعی که پیش روی این امر مهم در فرآیند آموزش است، امید است که راهنمای مناسبی برای محققان، معلمان، کارشناسان و سیاست‌گذاران حوزه آموزش و پرورش باشد.

آرمان بارانی

معاونت شیراحمدی

احمد نبی نودز

حسام بنی بظری درچه

فروردین ۱۳۹۹